

ВІДБІР НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ У ФОРМУВАННІ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Юлія Зінов'єва

викладач

Ізмаїльський державний гуманітарний університет (Україна)

Науково-технічний прогрес, безперервне зростання обсягів інформації у сучасному світі, інтеграція України в європейський освітній та економічний простір вимагають від вищих навчальних закладів підготовки кваліфікованих конкурентоспроможних фахівців з високим рівнем знання іноземних мов та іноземної мови професійного спрямування зокрема. Сучасний психолог повинен володіти фаховою іноземною мовою для повноцінного обміну науковою інформацією, ознайомлення з новими технологіями та відкриттями, ділового спілкування із зарубіжними партнерами.

Нові вимоги до фахівців стимулюють науковців та викладачів до удосконалення профільного навчання іноземних мов у немовних ВНЗ, що сприятиме формуванню англомовної професійної компетенції майбутніх психологів.

Згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти майбутній психолог повинен володіти когнітивними вміннями, тобто планувати та організовувати свої висловлювання, та лінгвістичними вміннями, тобто формулювати їх мовними засобами. Комунікативно-мовленнєва компетенція, складовими якої є всі мовні знання та блоки, формується у процесі розширення індивідуального мовного досвіду особистості.

Складовими англомовної професійної компетенції майбутніх психологів вважають професійну комунікативно-мовленнєву та лексичну компетенції. Предметом навчання майбутніх психологів і нормативними документами Міністерства освіти і науки України та Програмою з англійської мови для професійного спілкування визначено спеціальну галузеву лексику та акцентовано увагу на комунікативному та системно-діяльнісному підходах до навчання. Контроль професійної комунікативно-мовленнєвої та лексичної компетенцій студентів ґрунтується на прийнятих європейськими програмами поняттях «контроль досягнень», тобто перевірка досягнення специфічної мети, та «контроль

навичками та вміннями», тобто перевірка того, що людина може робити/знати із застосуванням у реальному світі [5, с. 17]. Оволодіння майбутніми психологами знаннями фахової термінології та навичками використання вузькоспеціалізованої лексики є актуальним завданням у формуванні професійної лексичної компетенції студентів-психологів.

Відбір англomовного галузевого навчального матеріалу, термінологічної лексики, автентичних текстів за фахом займає важливе місце у процесі формування професійної англomовної компетенції майбутніх психологів.

Актуальність статті, на наш погляд, полягає у тому, що на рівні профільного навчання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах особливого значення набуває проблема формування професійної англomовної комунікативної та лексичної компетенцій майбутніх психологів та виникає необхідність ознайомлення із принципами та критеріями відбору фахового мовного навчального матеріалу.

Аналіз педагогічної літератури засвідчує наявність значної кількості наукових досліджень у таких напрямках: зміст фахового навчання та навчального матеріалу (Н. І. Гез, Б. А. Лапідус, М. В. Ляховицький, Л. П. Смелякова та ін.); відбір фахових текстів (Г. А. Гринюк, К. Я. Кусько, С. К. Фоломкіна та ін.); відбір навчального матеріалу (Г. І. Бородіна, О. О. Коломінова, Ю. О. Семенчук та ін.); питання створення підручника іноземної мови (Л. Черноватий, А. Прокопенко, Н. Складенко, О. Тарнопольський та ін.); інноваційні підходи до навчання іноземної мови професійного спрямування (О. К. Авксентьєва, О. І. Плотнікова, О. Кузнєцова, Т. Ваколюк, Л. Рабійчук та ін.).

Метою цієї статті є ознайомлення з критеріями відбору навчального фахового мовного матеріалу, термінологічної професійної лексики та автентичних галузевих текстів для формування професійної англomовної лексичної та комунікативно-мовленнєвої компетенції майбутніх психологів.

Професійна комунікативно-мовленнєва компетенція належить до продуктивних видів діяльності. Виконуючи мовні завдання, студенти-психологи виконують дії інтеракції, продукції, рецепції, чи їх комбінації. Як відзначає О. Б. Тарнопольський, завдання залишаються комунікативними доти, доки вони потребують розуміння, обговорення, передачі сенсу з метою реалізації комунікативної мети. Разом з цим, як майбутній фахівець та «соціальний агент» суспільства, майбутній психолог має виконувати комунікативно-мовленнєві завдання в певному оточенні і умовах, типових для специфічної сфери діяльності, а

навчання має спиратися на специфічний зміст, пов'язаний з фаховою сферою. Виходячи з того, що майбутній психолог потребує лексичної компетенції для здійснення своєї фахової інформаційної діяльності у відповідних ситуаціях, процес її формування має бути максимально наближеним до реальної професійної діяльності данного спеціаліста [6, с. 61].

До засобів формування професійної англомовної лексичної компетенції слід віднести відбір фахового навчального матеріалу, стратегії відбору професійної лексики, критерії відбору фахових текстів. Основні стратегії відбору лексики, згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, включають відбір усних та писемних англомовних автентичних текстів та відбір ключових слів у тематичних сферах з урахуванням професійних потреб тих, хто вивчає іноземну мову [3, с. 114].

Одним з основних джерел термінологічної лексики для майбутніх психологів слід розглядати автентичні фахові тексти.

Англомовний навчальний текст може бути реальною і продуктивною основою навчання всіх видів мовленнєвої діяльності. Нові підходи до організації роботи з текстами полягають у тому, що сама робота починається вже на передтекстовому етапі з визначенням завдань на уміння прогнозувати зміст і мету тексту, актуалізувати досвід і знання майбутніх психологів. Постановка актуальних професійних питань перед читанням тексту, на думку Є. А. Кулькіної, дозволяє студентам сприйняти зміст тексту та мотивує їх до формулювання особистої думки. Тексти за спеціальністю вважаються не лише основним джерелом для накопичення фахової термінології студентами- психологами, але й засобом становлення та розвитку їхньої професійної майстерності та професійно орієнтованої ерудиції [4, с. 44].

Автентичні тексти вважаються комунікативними одиницями двох рівнів: когнітивного, який служить для змістового наповнення процесу комунікації, та лінгвістичного, який відображає мовні та мовленнєві форми втілення цих програм. Як вважають фахівці (О. В. Литвинов, Т. С. Серова та ін.), автентичні англомовні тексти є цінним інформаційним та пізнавальним матеріалом, який доповнює отримані студентами під час вивчення спеціальних дисциплін знання [2, с. 31]. Саме автентичні тексти є джерелом словникового запасу студентів-психологів, прикладом вживання термінологічної лексики у контексті, стимулом для інтелектуальної та мовленнєвої активності студентів під час інтерактивної післятекстової комунікації.

Навчальний матеріал професійної сфери, як свідчить практичний досвід, може також базуватися на таких спеціальних іншомовних текстах, як публікації результатів теоретичних і експериментальних досліджень, матеріали наукових конференцій, статті у періодичних фахових виданнях чи у мережі Інтернет. Тематика автентичних текстів наукового стилю охоплює вузькоспеціалізовані проблеми. Фахові тексти насичені відповідними термінами і є повноцінними щодо свого композиційного оформлення.

Провідними критеріями відбору фахових автентичних текстів більшість науковців (Г. А. Гринюк, О. О. Коломінова, Ю. О. Семенчук) вважають критерій змісту, мовні критерії та кількісні критерії [2, с. 33].

Критерій змісту визначає цінність тексту як навчального матеріалу для читання та дозволяє передбачити, які терміни слід відібрати, щоб забезпечити майбутнім психологам розуміння здобутої у тексті інформації. Від змісту тексту залежить ефективність організації навчальної інтерактивної діяльності з розуміння смислової інформації та результативність засвоєння термінологічної лексики у вживанні. Якщо зміст тексту не задовольняє пізнавальних потреб студентів-психологів, його використовують як «матеріал» (лексичний, граматичний, структурний) для побудови інших текстів. Створення нового тексту передбачає активізацію спроможності користуватися термінами у професійному спілкуванні й обміні фаховою інформацією, що відповідає завданням формування англомовної лексичної компетенції.

Мовні критерії відбору автентичних текстів є дуже важливими для формування англомовної лексичної компетенції майбутніх психологів та забезпечення їх необхідною фаховою термінологією. Мовні критерії передбачають аналіз кількісних і якісних характеристик одиниць галузевої лексики, її граматичного оформлення та усвідомлення стилістичних рис тексту. Мовний критерій дозволяє диференціювати й виділити термінологічну лексику з масиву тексту з урахуванням її лінгвістичних особливостей і структури, що важливо для побудови граматично правильних, логічно змістовних висловлювань на професійну тематику та доцільного вживання термінів у письмовій формі. Відбір автентичних текстів за допомогою мовних критеріїв дозволяє побачити функціонування термінологічної лексики у різних контекстах, словесних сім'ях і парадигматичних зв'язках. Мовний критерій дає можливість виділити лексико-семантичні поля термінологічної лексики фахової мови та згрупувати її за тематикою навчальних модулів [1, с. 45]. Формування лексичної компетенції майбутніх психологів за

кількісним критерієм відбору автентичних текстів передбачає визначення масиву текстів для репрезентації достатнього діапазону термінів відповідного профілю. Достатньою вибіркою для проведення лінгвістичного аналізу текстів на предмет частотності термінологічної лексики і виділення необхідних для практичного вживання мовних одиниць, на думку дослідників (В. О. Кудряшова, О. С. Малюга, Н. С. Саєнко), є вибірка у кількості 200-250 текстів. Одиницями відбору галузевої лексики, необхідної майбутнім психологам для розуміння тексту та інтерактивної навчальної діяльності, вважаються терміни-слова і терміни-словосполучення [6, с. 64].

До критеріїв відбору фахових текстів дослідники також відносять: ситуативність, тобто зв'язок з визначеними типовими ситуаціями спілкування; ілюстративність, тобто здатність тексту ілюструвати дану ситуацію; пізнавальну цінність, яка важлива в інформативному плані; доступність, тобто відносну змістову простоту; методичну цінність, тобто насиченість тексту мовними одиницями та термінами; лінгвістичну цінність, тобто комунікативну і смислову цілісність, змістову і структурну зв'язаність і завершеність [2, с. 33].

Критеріями відбору англomовної професійної лексики з фахових автентичних джерел на основі типових показників та ознак, за висновками фахівців (Г. А. Гринюк, О. О. Коломінова, Ю. О. Семенчик, Ю. І Пассова), визначено критерії професійної спрямованості; адекватності навчального матеріалу цілям навчання; частотності; практичної необхідності; тематичності. Критерії відбору фахової лексики лежать у площині цілей професійно орієнтованого навчання іноземних мов та формування лексичної компетенції студентів-психологів [6, с. 25].

Згідно з критерієм професійної спрямованості кожна лексична одиниця розглядається з точки зору її важливості для правильного розуміння наукового тексту і подальшого її використання у спілкуванні на професійні теми. Лексичні одиниці, відібрані за цим критерієм, допомагають майбутнім психологам у читанні та обговоренні автентичних спеціальних текстів, підготовці виступів на наукових конференціях, тощо. Критерій адекватності навчального матеріалу передбачає відбір таких лексичних одиниць, які відповідають своєму призначенню щодо надання можливості майбутнім психологам правильно висловлювати свою думку або аргументувати її. Лексичні одиниці, відібрані за цим критерієм, забезпечують студентам-психологам можливість розуміти зміст прочитаного та правильно реагувати на отриману інформацію. Критерій частотності передбачає відбір

лексики, коефіцієнт повторювання якої у різних джерелах відбору становить не нижче п'яти. Критерій практичної необхідності полягає у тому, що відсутність практичного значення відібраної лексики для студента у плані комунікації знижує ефективність її засвоєння. Критерій тематичності полягає в тому, що відібрана фахова лексика має проходити крізь призму тематики спеціальних дисциплін, забезпечуючи пріоритет предметної сторони змісту навчання над мовною [6, с. 123].

Принципами відбору галузевої лексики, за висновками деяких дослідників (Ю. Г. Давидова, Н. С. Форкун та ін.), також визначено системність, нормативність, функціональну значущість, єдність мовної системи і мовленнєвої діяльності, частотність, навчально-методичну доцільність, комунікативну цінність, багатозначність тощо. Критеріями відбору лексики інші науковці (Л. Ф. Манякіна, Е. В. Мірошніченко) вважають семантичну цінність, словотвірну здатність, сполучуваність, частотність, стилістичну диференційованість, професійну спрямованість, адекватність навчальному матеріалу, практичну необхідність, тематичність, розповсюдженість, комунікативну цінність, поширеність у спеціальних текстах [2, с. 34].

Досвід формування комунікативно-мовленнєвої та лексичної компетенції через соціально-інтерактивну діяльність у навчанні (дискусії, обговорення, діалоги, рольові ігри, імітації, імпровізації) збільшує діапазон професійної термінології, яка засвоюється в умовах, наближених до реальної галузі діяльності, та свідчить про достатньо високу мотивацію майбутніх психологів до оволодіння навичками та вміннями мовлення.

Аналіз методичних джерел та практичного досвіду фахівців свідчать, що проблема формування англомовної професійної компетенції майбутніх психологів та питання відбору галузевого мовного матеріалу потребують подальшого вивчення. Стратегії відбору фахової лексики згідно з визначеними критеріями відбору, вивчення тем та ситуацій, характерних для професійної майбутньої діяльності студентів-психологів, пошук та підготовка фахових текстових автентичних матеріалів можуть бути напрямами *подальших досліджень*.

Таким чином, формування професійної англомовної компетенції майбутніх психологів за допомогою якісно відібраного навчального матеріалу та поступового переходу від набуття лексичних мовленнєвих умінь до процесу професійно орієнтованої комунікації відповідатиме збільшеним мовним вимогам до випускників вищих навчальних закладів.

Застосування проблемного підходу до навчання у співпраці мовних та галузевих кафедр ВНЗ, досягнення комунікативних цілей через фахову соціально-інтерактивну діяльність майбутніх психологів сприятиме вдосконаленню процесу навчання англійської мови професійного спрямування.

Література:

1. Башмакова И. С. К вопросу о формировании умений профессионального общения у студентов неязыковых вузов / И. С. Башмакова // Вестник МГЛУ. – Вып. 477. – М., 2003. – С. 44-46.
2. Гринюк.Г. А. Відбір навчального матеріалу для формування англомовної лексичної компетенції у студентів-економістів / Г. А. Гринюк, Ю. О. Семенчук // Іноземні мови. – № 2. – 2007. – С. 30-34.
3. Загальноєвропейські Рекомендації Ради Європи з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003.– 273 с.
4. Кулькіна Є. А. Прийоми роботи з навчальними текстами з англійської мови на передтекстовому етапі / Є. А. Кулькіна // Іноземні мови в школі. –2007. – № 5. – С. 74.
5. Програма з англійської мови для професійного спілкування. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
6. Тарнопольский О. Б. Методика обучения английскому языку для делового общения / О. Б. Тарнопольский, С. П. Кожушко. – К. : Ленвіт, 2004. – С. 60-65.

PERFORMANCE ONLY TYPE OF SOCIAL ANXIETY DISORDER, AND ITS EFFECTS ON STUDENTS' LIVES

Anton Ivanov

Master's degree in clinical mental health counseling
East Tennessee State University (The United States of America)

According to Roig-Francoli (2009), many people face performance anxiety on a daily basis when making a phone call, playing, acting, singing or taking a test. Performance anxiety appears as a result of lack of control, exaggerating, and catastrophizing (Papageorgi, Creech, and Welch, 2011). According to Biasutti and Concina (2014), performance anxiety is a fear of real or imagined negative consequences